

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

SZAKDOLGOZAT

SZÁNTÓ JUDIT

2007.

**PIRAMISJÁTÉK VAGY MULTI LEVEL
MARKETING?**

SZÁNTÓ JUDIT

**JOGÁSZ SZAK
NAPPALI TAGOZAT**

TARTALOMJEGYZÉK

Történeti Áttekintés.....	4
Pilótajáték Magyarországon.....	6
Magyarországi kodifikáció.....	9
A Btk. 299/C. § értelmezése.....	11
A piramisjáték szervezéséhez fűzött további magyarázatok.....	16
Egy piramisjáték története.....	19
Piramisjáték vagy Multi Level Marketing?.....	25
Mai magyar gyakorlat.....	31
Összegzés	34
Irodalomjegyzék.....	36

1. Történeti áttekintés

A hiszékeny emberek átverésének ősrégi módszere a piramis-, vagy pilótajáték. Lényege, hogy a játékba beszállók megadott összeget fizetnek a láncban felettük állóknak, és ha sikerül ugyanerre rávenni néhány ismerősüket, akkor a befizetett pénz többszörösét nyerhetik vissza. Egy egyszerű matematikai számítással hamar kiderül, hogy a játék csak azoknak fog nagy nyeresémet hozni, akik elkezdik, és minél később száll be valaki, annál valószínűbb, hogy elveszti a pénzét.

Az elmés mechanizmust a húszas évek Chicagójában találta ki egy olasz bevándorló, Charles Ponzi. Az olaszok már otthonról ismerték az úgynevezett Szent Antal-láncot: „Küldjétek alamizsnát néhány megadott címre és adjátok meg a címeket másoknak, hogy azok nektek küldjenek. Akik megszakítják a láncot, vétenek a keresztényi alamizsnálkodás kötelessége ellen.”¹

Az akkor még Carlónak nevezett Ponzi 1903-ban 2 dollár 50 centtel a zsebében szállt partra az Egyesült Államokban, de mivel csak franciául beszélt, útját Kanadába vette, ahol egy bankban helyezkedett el. Pénzügyi karrierje nem tartott sokáig, 1909-ben csekkhamisításért börtönbe került. Kiszabadulása után az USA-ba utazott, de kisebb-nagyobb csalásokért itt is többször került rács mögé. Minden pillanatban azon gondolkodott, hogyan is tudna kevés munkával meggazdagodni. A megoldást 1919 augusztusában egy Spanyolországból érkezett levél hozta, pontosabban a borítékban talált kupon, amelyet a válasz föladásához szükséges bélyegre lehetett beváltani az Egyesült Államokban.

1906-ban Rómában több mint hatvan állam nemzetközi postaügyi konvenciót hozott létre, melyben úgy határoztak, hogy ha valaki egy másik országba levelet küld, akkor kupont mellékelhet a válaszbélyegre. Az átváltási arányokat a megállapodáskor rögzítették. Ponzi rájött, hogy egy egyszerű arbitrázzsal elvileg akár 400 százalékos profitot is elérhet, ha az Európában vásárolt kupont az Egyesült Államokban váltja be, majd a bélyeget pénzzé teszi.

Először barátaitól és ismerőseitől gyűjtött pénzt azzal az ígérettel, hogy a kuponüzletből kilencven nap alatt ötven százalékos hozamot fizet nekik. A könnyű pénzszerzésről szóló hír gyorsan terjedt és Ponzi bostoni irodája előtt hamarosan tömött sorokban álltak az emberek arra várva, hogy rábízhassák megtakarított pénzüket a pénzügyi zsenire. Végül az ismertség lett a veszte, a nagy visszhangot

---

¹ Elszállt pénzek; Hírheft pilótajátékok, Heti Világ Gazdaság 1997. február 8. (41 – 42. oldal)

kapott befektetési örület nyomán egyre többen kezdték feszegetni a mesés haszon forrását. Az oknyomozásban különösen jeleskedett a Boston Post napilap, amely később Pulitzer-díjat is kapott e munkájáért.

A Ponzi-mítoszt az kezdte ki, hogy a titok nyitját kutatóknak feltűnt: az állítólagos extraprofithoz szükséges, néhány cent értékű kuponokból tonnaszám kellett volna Európában vásárolni, majd azt az USA-ba hajózni és ott beváltani, ami logisztikailag lényegében képtelenség. Ponzi szisztémája persze úgy működött, mint minden hasonló piramisjáték: a kiszállóknak a hasznot az újonnan érkezők pénzéből fizették ki.

A lavina akkor indult el, amikor Massachussets államügyésze meggyőzte Ponzit, hogy amíg egy auditor át nem vizsgálja a cége könyveit, ne fogadjon el újabb betéteket. Ekkor azonnal megsokasodtak a pénzüket kivenni szándékozók, a kifizetések pedig elakadtak. A végelszámolásnál kiderült, hogy Ponzi több mint húszezer befektetőtől tíz millió dollárt szedett össze, amiből mintegy négy millióval maradt adós. Ő maga azonban mégsem lett dúsgazdag, a pénz zömét azok tették zsebre, akik még időben kiszálltak. Ponzi végül csalás miatt szövetségi börtönbe került. Az angol nyelvben a pénzügyi svindli e válfaját mindenestre órála nevezték el. (Ponzi-scheme)²

A piramisjáték azóta is örök és mindig akad új balek, akit meg lehet győzni arról, hogy a játék működik. Az eleve bukásra ítélt játékokba újra meg újra tömegek szállnak be, a kicsalt dollármilliókkal pedig a szervezők sokszor továbbra is gondtalanul élnek.

Albániában példának okáért az egész lakosság vált földönfutóvá a Xhaferi és Populi pilótajátékokban. A 3,2 milliós lakosság háromnegyede ugrott bele és a kicsalt egymilliárd dollárból mindössze kétszáz-háromszáz millió dollárt találtak meg a játékszervezők befagyasztott számláin.

Olaszországban a hetvenes és nyolcvanas években több ilyen botrányt is feljegyeztek. Frankfurtban 1997-ben ítélte el a bíróság az ott négy éven át piramis-befektetésként működő European Kings Club névre keresztelt hamis pénzügyi alap vezetőjét. Kilencvennégy-ezer résztvevőtől nyolcszázötven millió márkát csalt ki.

A legnagyobb pilótajáték-botrányok azonban Kelet-Európában robbantak ki. Romániában kb. tíz évvel ezelőtt ért véget a Sabina Product ügy. A cég azt ígérte, hogy a nála letétbe helyezett valutára havi tizenöt százalékos kamatot fizet. Több

---

² Nagy Gábor: A simlis zseni; A pilótajáték atyja, Heti Világ Gazdaság 2005. március 26. (42 – 43. oldal)

mint hatezren ezt el is hitték, így a szervező ötmillió dollárral a zsebében lépett le. Ezt már csak azért is tarthatjuk különösnek, hiszen a románok eddigre már túl voltak a leghírhedtebb pilótajátékon, a kolozsvári Caritason. Ez is bizonyítja, hogy a pilótajátékhoz mindig lehet újabb és újabb embereket találni. Soha nem vesznek ki a gyors meggazdagodásban bízó örök kockázatot.

Szerbiában a Titói Jugoszlávia széthullása után kezdődtek a játékok, amikor is a Dafiment bank és a Jugoskandic takarékpénztár havonta előbb tíz, majd pedig tizenöt százalékos kamatot ígértek a valutabetétekre. Annak ellenére, hogy az ép elmével gondolkodó számára világos volt, hogy becsületes úton lehetetlen ilyen magas kamat kifizetése, ezrével álltak az emberek a pénzüintézetek előtt, hogy minden megtakarított pénzüket befektethessék a magas hozam reményében. Természetesen nem kellett sok, hogy összeomoljon a rendszer és több ezren veszítették el minden vagyonukat ez alkalommal is.

Oroszországban óvatos becslések szerint is mintegy negyvenmillió kárvallottja van az ottani játékoknak. Közülük a leghíresebb az MMM, amikor a cég beszüntette a papírjainak visszavásárlását a kisemmitett részvényeseket a rendőrségnek kellett megfékeznie.³

2. Pilótajáték Magyarországon

„Egy „repülőgép” nyolc utasból, négy stewardból, két másodpilótából és egy pilótából áll. Mindenki egy szinttel feljebb lép, ha a legalul lévők még két-két személyt szerveznek be a játékba. A gép osztódással szaporodik: szintváltáskor a pilóta „elszáll”, és a két másodpilóta önálló gép élére áll. Aki utasként belép, „jegyet vált”: 15 000 Ft-ot fizet a pilóta kezeihez... és ettől a perctől kezdve nincs nyugodt pillanata, míg ő maga is el nem „száll” 120 000 Ft-tal a zsebében.”⁴ olvashatjuk Bencsik Andrea: Nyertesek és vesztesek című könyvében. Magyarországon az 1980-as évek elején ez a játék tartotta lázban a fővárost néhány hétig. Általában mindenki valamilyen ismerősétől halott a játékról. Sok közismert személy: színészek, sportolók, taxisok, vendéglátósok, butikosok és ügyvédek vettek részt valamilyen módon a játékban. Sokan a játék kedvéért mentek bele, mások pedig a társaság kedvéért. A közös téma és az izgalom is sok embert összehozott. A játék a vége felé

³ Elszállt pénzek; Hírheft pilótajátékok, Heti Világ Gazdaság 1997. február 8. (41 – 42. oldal)

⁴ Bencsik Andrea: Nyertesek és vesztesek; Pilóta – játék Magyarországon, Budapest, 1988.

azonban már kezdett elfajulni, előfordult, hogy valakit kényszerítették a belépésre. Az ilyen játékosok bármire képesek lettek volna a nyereség érdekében. Az egész játék létét azonban nemcsak az izgalommal, a jó hangulattal, hanem az akkori társadalmi, gazdasági helyzettel is kell magyaráznunk. Az emberek kiábrándultak voltak, a baráti társaságok széthullottak és emiatt is érdeklődtek egy új dolog iránt. A következő idézetek jól példázzák az akkori társadalmi hangulatot: „Nincs egy gondolat, ami fontos lenne az embereknek, ami jó lenne, ami építő, ami előrevisz. Nem hisznek benne, hogy munkával jól tudnának élni.” „Felborult minden, ami emberhez közeli.” Akik megtudták barátaiktól, még akár vidékről is hajlandóak voltak felutazni Budapestre csak azért, hogy a kevés megtakarított pénzüikkel beszálljanak és aztán a busás haszonnal ők is elszálljanak. Az örület azonban néhány hét alatt végigsöpört az országon, a nyertesek örültek a jól kihasznált lehetőségnek, a vesztesek pedig sajnálták az elvesztett tízezreket. Akik részt vettek a játékban, mind a könnyű pénzszerzés és a játék izgalma miatt szálltak be. Akik nem vettek részt, többnyire a véletlennek, vagy az óvatosságuknak köszönhető, hogy kimaradtak. Abban az időben sok neves emberről is tudni vélték, hogy részt vett a játékban. Vannak, akik büszkén vállalják bátorságukat és akadnak, akik igyekeznek inkább eltitkolni merészségüket. Talán az lehet az oka, hogy bár mindenki tisztában volt vele, hogy itt a nyereség esélye csakis hét másik ember kárán következhet be, mégis a 120 000 Ft gondolata magával ragadta a résztvevőket. Álljon itt egy színésszel készült riport, amelynek olvasásakor talán megérezhetjük, hogy mi is járt akkor az emberek agyában, akik beugrottak.

„Gondolkoznom kell, hogy jó dolog-e egy ilyen témában vállalni a nyilvánosságot. Egy színésznek mindig jó, ha szerepel egy riportkönyvben, mert elől van, a neve forog, ez jó lehetőség. De ebben a témában, nézzük csak? Hát, ismeri a kabáttörténetet? Amikor valakinek ellopták a kabátját, de később már senki nem erre emlékezett, hanem hogy benne volt valami kabátlopási történetben. Igen, hát nekem sem lenne szerencsés így szerepelni, mert később másképp emlékeznének. Nem, ezt nem vállalom. Más témában nagyon szívesen, de ebben nem. Egyébként nem is tudom, hogy honnan tudja, hogy játszottam. Ki mondta? Ezt nem is kellene tudnom. Annyira a szűk szakmában belül játszottunk, hogy csak kollégától tudhatja. Tudnom kell, hogy ki adta ki a nevemet.

Egyébként nincs ebben semmi bűnös, bár a közvélemény szerint a szélhámosok határait súrolja. Én egy játékos kedvű ember vagyok, minden játékban benne vagyok

szívesen. Ha az utcán látok egy guruló labdát, abba is belerúgok, minden játékban szeretek részt venni. Ilyen az alkatom. Ebben a játékban is benne voltam, kétszer beszálltam, de mind a kétszer néhány nap múlva kiszálltam, szerencsére még időben, így visszakaptam a pénzemet. Egyébként nem is tudom, hogy mit lehet erről egy könyvben írni. Szerintem a játék mindenhol ugyanúgy zajlott, nincs ennek külön technikai módszere, ezt mindenhol ugyanúgy játszották. Talán csak az az eltérő, hogy nagyon nem tartom mindegynek, hogy milyen pénzzel játszik valaki. Olyan pénzt tesz kockára, amiért keservesen és becsületesen megdolgozik, vagy olyat, hogy csak úgy egyszerűen benyúl a mellényzsebébe és kivesz, de meg sem érzi, mert annyi neki a tizenötezer forint, mint másnak a százötven. Úgy érzem becsületesnek és tisztességesnek. Az a becsületes, ha olyan pénzt kockáztat valaki, amiért rendesen megdolgozott és számít is neki ez az összeg. És akkor igazi a játék. Én ezért szálltam ki, mert már eleve, amikor beszálltam nagyon elterjedt volt a játék, akkor már nagy volt a nyilvánossága, sajtó is foglalkozott vele és egyre inkább előjött a keserűség a játékkal kapcsolatban, hogy mennyi balek volt, akik elvesztették a pénzüket. Ezek miatt a keserűségek miatt nem akartam tovább benne lenni és néhány nap múlva visszaléptem, vissza is kaptam a pénzemet.

Hogy miért szálltam be? Mint mondtam én egy játékos kedvű ember vagyok és ezért ebben a játékban az a jó, hogy újra összehozza az embereket. Az volt benne a jó, hogy végre megint összejöttek esténként kollégák, beszélgettünk, volt valami közös téma és közös izgalom. Ez nagyon fontos ma, amikor az a jellemző, hogy nyolc órakor már mindenki rohan haza, bezárkózik a teljes magányba és csak ül egyedül a tévé előtt. Ez a játék végre megint összehozta a társaságot. Csak kollégák játszottuk, innen a színházból.

Egyébként nagyon is felnézek arra, aki meg tudta csinálni ezt a játékot. Felnézek rá, igen, hogy ügyes tudott lenni és időben beszállt, megszervezte és nyert. Tudok persze olyat, aki nyolcszor, tízszer elszállt, ismerem ilyet én is. De az pénzes ember, amit mondtam, hogy nem számít neki ez az összeg, csak belenyúl a zsebébe.

Egyébként olyan ez a játék, mint a KST. Ismeri a KST-t? Munkahelyen van ez a kölcsönös segítség. Egyik-másik színháznál is van, mindenki minden hónapban bennhagy száz forintot. Azt a száz forintot meg sem érzi az ember, de ami így összejön, az már egy szép kis összeg, ötszázezer, vagy még több évente. És ha valamelyik kolléga komoly bajba kerül, akkor ebből kap egy nagyobb összeget, ezzel segítik. Ez nagyon nemes dolog. Ez a játék is működhetne így, bár koránt sincsenek

ilyen nemes indíttatásai. Igen, ebben az a rossz, hogy nagyon is komoly összeg forog kockán és többnyire elvesz, meg sem térül. Vagy volt az a játék jó néhány évvel ezelőtt, hogy kaptál egy levelet, az volt ráírva, hogy másold le tíz, vagy száz példányban és küldd el az ismerőseidnek. Annak nem volt anyagi kockázata, illetve csak a postabélyeg került pénzbe. Nem is tudom, lehet, hogy az egész játékot a posta indította, hogy nagyobb legyen a levélforgalma. De az is nemes volt, mert olyan mondatok voltak közöttük, hogy legyen béke az egész világon, meg hasonlók. És abban az volt az érdekes játék, hogy név nélkül ment. Gondolkodhatott az ember, hogy vajon melyik ismerősétől kapta, milyen ismerősének küldje tovább, ez érdekes volt.

Még egyébként azt feltétlenül szeretném elmondani, hogy nem igaz az, hogy ezt a játékot színészek játszották olyan széles körben. És azért is lenne jó ezt leszögezni, nehogy az maradjon a köztudatban, hogy a színészek olyan jól keresnek, hogy csak úgy kidobálhatnak tizenötezeret. Egyáltalán nem igaz, mert keményen adózunk, sőt mi már régebben is adóztunk, amikor még nem volt ez az új adórendelet. A színészek nagyon is keményen dolgoznak a pénzükért és egyáltalán nem keresnek olyan sokat. És nem is jellemző, hogy sok színész benne lett volna a játékban. A két kezemen meg tudom számolni, hogy hány színész volt benne. Nem kellene őket belekeverni. Ezt inkább olyan körökben játszották, ahol sok a pénz, a taxisok, a vendéglátósok, a butikosok körében, ott kell keresni, nekik van ilyesmire pénzük.

Hát, ugyan azt mondtam, hogy nem vállalom a riportot, de amit elmondtam, abból mégiscsak riport kerekedett. Leírhatja, mindazt, amit elmondtam, de ahhoz ragaszkodom, hogy a nevem semmiképpen ne kerüljön bele, sőt még utalás, körülírás se legyen, amiből következtetni lehet a személyemre.”⁵

3. Magyarországi kodifikáció

Magyarországon a piramisjáték szervezése csak 1996. augusztus 15-étől vált büntetendő cselekménnyé. A jogalkalmazóknak ugyan már korábban is több alkalommal okozott fejtörést, hiszen maga a cselekmény már korábban is létezett, csak nem volt rá megfelelő tényállás a Büntető Törvénykönyvben (továbbiakban: Btk.). Az már addig is mindenki számára világos volt, hogy az ilyen tettek nagyon elleniek, sértik a gazdálkodás rendjét és közrend elleni elemeket egyaránt

---

⁵ Bencsik Andrea: Nyertesek és vesztesek; Pilóta – játék Magyarországon, Budapest, 1988. (9 – 13. oldal)

tartalmaznak. Sok esetben jelentős károkat is okoztak az ilyen jellegű cselekmények, mégsem volt lehetséges a törvény már meglévő keretei közé erőltetni ezeket.

Napjaink „pilótái” a könnyű pénzszerzés lehetőségére építenek, így a modern, kizárólag pénz fizetését előíró, piramisjátékok nem voltak sem a csalás, sem pedig a tiltott szerencsejáték tényállása alá vonhatóak.

A csalás a Btk. 318. §-ban szabályozott: *Aki jogtalan haszonszerzés végett más tervedésbe ejt, vagy tervedésben tart és ezzel kárt okoz, csalást követ el.* A piramisjáték esetében nem beszélhetünk csalásról. A tervedésbe ejtés, illetve tervedésben tartás fel sem merülhetett, hiszen a játékosok pontos játékszabályok alapján játszottak. Az emberek beszerzése egy konkrét szabály szerint működött. Nyilvánvaló, hogy ebben az esetben a 318. §-ban leírtakból kizárólag a károkozást volt esélyes megállapítani a jogalkalmazó. Ez azonban nem elegendő ahhoz, hogy a konkrét cselekményt üldözhessük.

A Btk. a 267. §-ban szabályozza a tiltott szerencsejáték szervezését: *Aki tiltott szerencsejátékot rendszeresen szervez, vagy ehhez helyiséget bocsát rendelkezésre, vétséget követ el és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával, vagy pénzbüntetéssel büntetendő. Mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van.* A szerencsejátéknak fontos fogalmi eleme, hogy itt a pénzhez való hozzájutás kizárólag a vak szerencsén múlhat. Csak akkor beszélhetünk szerencsejátékról, ha a játékosok semmilyen módon nem képesek befolyásolni a játék kimenetelét, vagyis azt, hogy ki legyen a győztes. Ebben az esetben a játékosok nyeresi esélye nem a vak szerencsétől függ, hanem sokkal inkább attól, hogy mennyire tudnak meggyőzni újabb embereket a játékba való belépésről. Az, hogy valaki elszáll, leginkább azon múlik, hogy mekkora a teljesítési készsége, mennyire veszi komolyan a szervezőmunkát, milyen meggyőzően adja el a játékot.

Nyilvánvalóvá vált, hogy az ilyen „magad uram”, „Bongó II.”, „utolsó pár előre fuss” fedőnevű akciók csupán a piramis csúcsán állóknak biztosítottak busás hasznot, a lánc szétágazódása, a piramis alapjának növekedése eleve csökkentette az utóbb bekapcsolódó résztvevők esélyeit. A piramisok kezdeményezői, szervezői annál a ténynél fogva részesültek – gyakorlatilag pénzügyi – szervező tevékenységükre tekintettel és nyereszkesedő cselekményük eredményeképpen jövedelemben, hogy kihasználták olyan személyek hiszékenységét, akik jól kiszámítható gazdasági kalkulációk szerint még fizettek, de vissza már semmit nem kaptak.

Annak ellenére, hogy tisztán látszott, hogy az ilyesfajta cselekmények igen veszélyesek, mégsem a Btk.-ba került be először. A Pénzügyi törvényt módosító 1993. évi CXII. törvény ugyanis a pilótajátékot először „pénzügyi tevékenységnek nem tekintendő” magatartásnak minősítette és csak 1994-ben nevezték át *tiltott* pénzügyi tevékenységre. Azonban ugyanúgy, ahogyan akkor is, most is hiányzik a tett kézzelfogható pénzügyi jogi szankciója. Például a bankfelügyeleti bírság kiszabásának lehetőségei az ilyen tevékenységekre soha nem terjedtek ki.

Szükségessé vált tehát, hogy a piramisjáték szervezését a Btk., mint önálló bűncselekményt, szankcionálja és ez az 1996. évi LII. törvénnyel meg is történt.⁶ A hatályos tényállás tehát a következő: Btk. 299/C. § *Aki mások pénzének előre meghatározott formában történő és kockázati tényezőt is tartalmazó módon való összegyűjtésén és szétosztásán alapuló olyan játékot szervez, amelyben a láncszerűen bekapcsolódó résztvevők a láncban előttük álló résztvevők számára közvetlenül, vagy a szervező útján pénzfizetést vagy más szolgáltatást teljesítenek, büntetést követ el és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.* Ilyen formában a piramisjáték szervezése immár üldözendő cselekménnyé vált és igen súlyos szankciót szabott ki rá a Btk. Azonban a tényállás értelmezése több kérdést is felvet.

4. A Btk. 299/C. § értelmezése

A pilótajátékként ismert, de gyakran önsegélyező körnek, alapítványi célok támogatásának, illetve támogató, segítő, ajándékozó programnak feltüntetett tevékenységek közös jellemzője, hogy valós gazdasági tevékenység nem, vagy csak minimális mértékben történik. Minél később szakad meg a láncolat, annál nagyobb lesz azoknak a résztvevőknek a száma, akik nem jutnak sem a befizetett összeghez, sem az ígért további jövedelemhez.⁷

A bűncselekmény jogi tárgya a legális pénzügyi tevékenység törvényes működése, ellenőrizhetősége, végső soron a betétgyűjtés garanciarendszerének érvényesülése. A gazdálkodás rendjének, illetve a vagyoni viszonyok védelmét szolgálja.

---

⁶ Tóth Mihály: Fáraók és pilóták nyomában, avagy egy új büntetőjog tényállás kérdőjelei, Magyar Jog 1996. 10. szám (591 – 595. oldal)

⁷ A Büntető Törvénykönyv magyarázata, KJK – Kerszöv. Budapest, 2004. (1141 – 1145. oldal)

Elkövetési tárgy maga a piramisjáték szervezése, melynek lényege egy olyan játék, ahol a láncszerűen bekapcsolódó résztvevők pénzfizetést (más szolgáltatást) teljesítenek a láncban előttük álló számára közvetlenül, vagy szervező útján. A játék előre meghatározott formában, előre meghatározott feltételek szerint folyik és kockázati tényezőt is tartalmaz. A résztvevők által befizetett pénz összegyűjtését és elosztását jelenti. A bűncselekmény szempontjából nem annak van jelentősége, hogy a játékot piramisjátéknak nevezik-e, hanem annak, hogy a tényállásban leírt feltételek, működési szabályok megvalósulnak-e, vagy sem.

A bűncselekmény elkövetési magatartása a játék szervezése. A játék szervezésének minősülhet minden olyan aktív magatartás, amely a játék megteremtésének és lebonyolításának érdekében nyilvánul meg. E körbe tartozik a feltételek megteremtése, a játékszabály megalkotása, elkészítése, a játék meghirdetése, a játékosok beszerzése, a szabályok ismertetése, a játék irányítása, a résztvevők nyilvántartása, a befizetések összegyűjtése, a nyeremények felosztása, szétosztása.⁸ A szervező maga is részt vehet a játékban, ám ez nem szükségszerű. Szervező az is, aki a játék folyamatában egy-egy részecselekményt valósít meg. A piramisjáték szervezése immateriális bűncselekmény, a szervezéssel befejezettnek minősül. A tényállás nem tartalmaz sem motívumot, sem eredményt.

A bűncselekmény alanya bárki lehet, aki piramisjátékot szervez. Kérdésként merülhet fel, hogy kit tekintünk szervezőnek, hol húzzuk meg a büntetőjogi felelősség határát. A kérdés természetesen a játékba pénzbefizetéssel, vagy szolgáltatással belépő és saját befektetése megtérülése érdekében újabb tagokat beszerző „résztvevő” kapcsán merülhet fel. A törvény miniszteri indokolása szerint a szervező az, aki a játékot irányítja, a rendszert bővíti, szervezi a számítógépes adatfeldolgozást, nyilvántartást, közreműködik a lebonyolításban, közli a tagokkal a játékszabályokat, esetenként pótlista összeállításával újabb résztvevőket léptet be, hogy biztosítsa a lánc folyamatosságát. Szervező az is, aki csak egy-egy ilyen részecselekményben vesz részt.

Kétféle álláspont létezik. Az egyik álláspont szerint a játékba utóbb bekapcsolódó játékosok, akik további résztvevők beszerzésével hozzájárulnak a játék terebélyesedéséhez, a piramis építéséhez, ugyanúgy szervezők, tehát elkövetői a bűncselekménynek. A másik nézet szerint a játékosok öntevékeny továbbszerveződése gyakorlatilag a játék lényegi eleme és így nem minősül

---

⁸ A Büntető Törvénykönyv magyarázata, KJK – Kerszöv. Budapest, 2004. (1141 – 1145. oldal)

elkövetői magatartásnak. A Büntető Törvénykönyv magyarázata szerint a játék jellegéből következően az elkövető éppen a szervezési elemet szervezte meg. Az újabb játékosok beszerzése már a játék működését jelenti. Ezért volt találó régebben a „hólabdajáték” elnevezés. A játékosok magatartása a játék szükségképpen eleme és nem elkövetői magatartásnak minősülő szervezés.

Ezzel szemben a jogi irodalomban többször is találkozhatunk az ellenkező álláspontot magukévá tevő szerzők fejtegetéseivel is. Csemánné Váradi Erika – Görgényi Ilona – Gula József – Lévay Miklós – Sántha Ferenc szerzők éppen azzal az állásponttal értenek egyet, mely szerint a szervezők és résztvevők között nem lehetséges különböztetni. A később bekapcsolódó játékosok, akik a piramist tovább építik, a bűncselekményt ugyanúgy elkövetik, mint azok, akik az egész láncolatot elindították.

Tóth Mihály professzor szintén emellett a felfogás mellett érvel. Kihangsúlyozza, hogy a törvény szóhasználata ugyan arra enged következtetnünk, hogy szükséges a „szervezők” és „résztvevők” közötti különbségtétel, azonban, ha kicsit jobban utánagondolunk, akkor rájöhethetünk, hogy ez csakis a szóhasználatból következik.

A magam részéről én is ezzel az állásponttal tudok egyetérteni. A jogalkotó a tényállás szerint nem eredményt értékeli, hanem kizárólag a magatartást. A magatartás ebben az esetben a szervezést jelenti. A bűncselekmény befejezetté válásához nincs szükség arra, hogy a játékos a játékban való részvételre újabb személyeket eredményesen rábírnjon. Tehát nem szükségeltetik, hogy bárki az elkövető szervező tevékenysége folytán a játékba lépjen, vagy hozzá emberek kapcsolódjanak. Amennyiben a jogalkotó csak és kizárólag a piramis csúcsán álló „fáraók” tevékenységét kívánta volna értékelni, akkor nyilvánvalóan ez a törvényhely megfogalmazásából egyértelműen kiolvasható lenne. Azonban a törvényhely nem tesz különbséget a piramist építő „egyszerű munkások” és a játékot kezdeményező „fáraók” szervező tevékenysége között, ez alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy nekünk sem kell különbséget tennünk. Aki a játékokra jelentkezik, abba lép, az ezt csak úgy teszi, hogy a láncban előtte állók őt a játék menetéről tájékoztatták. Természetesen a nyereség reményében fizeti be az induló összeget, ezzel vállalva, hogy a haszon eléréséhez neki magának is szervező tevékenységet kell végeznie. Ez a magatartás már azzal befejezetté válik, ha az illető játékos bármilyen lépést is megtesz a lánc tovább fűzésének érdekében. Mivel a jogalkotó eredményt nem követel meg a 299/C. §-ban, ezért az már lényegtelen, hogy a próbálkozás sikerrel

járt-e vagy sem. Tulajdonképpen már egyetlen telefonhívással vagy személyes beszélgetéssel is megvalósíthatja a bűncselekményt, ha ez arra irányul, hogy azzal a játékba való bekapcsolódásra próbál valakit rávenni.

Gyakorlatilag a „fáraók” és az „egyszerű munkások” tevékenysége nem tér el egymástól olyan jelentős mértékben, hogy a magatartásuk között indokolt lenne különbséget tenni. Ebben az esetben viszont az sem lenne megnyugtató, ha a büntetőjogi felelősségük különbözőképpen alakulna. Ha a törvényhozó szándéka szerint csak a játékot elindító magatartása von szankciót maga után, akkor a törvény szövegéből pontosan ki kellene tűnnie, hogy mi alapján különböztessünk az egyes magatartások között. Ha ezt nem lehet konkrétan elhatárolni, akkor nehéz magyarázatot adni arra a kérdésre, hogy két személy teljesen azonos magatartása alapján az egyik miért számolhat akár hároméves szabadságvesztés büntetéssel, míg a másik akár teljes büntetlenséggel.

Korábban már ismertettem a Büntető Törvénykönyv magyarázata, illetve a miniszteri indoklás szerinti megfogalmazását a szervező tevékenységnek. A két magyarázat nem fedi egymást maradék nélkül, azonban véleményem szerint a felsorolást egyik esetben sem lehet és nem is indokolt taxatívén értelmezni. Manapság a technika fejlődésével egyidejűleg ugyanis az ilyesfajta tevékenységek elvégzése is egyre többféleképpen elképzelhető, hogy csak néhány példát említsek akár telefonon, akár interneten megtörténhet a kapcsolatfelvétel. Olyan is előfordulhat, hogy valaki úgy képes egy hálózatot felépíteni, hogy közben személyesen egyetlen emberrel sem találkozott.

Abban azonban mindkét magyarázat egyetért, hogy az is szervezőnek minősíthető, aki csak résztvevénységet valósított meg. Ebből következik, hogy aki a játékba belép és bármilyen fórumon megkísérel újabb résztvevőket toborozni, az ezzel a bűncselekményt elkövette és magatartása befejezetté vált.

Természetesen az elméleti fejtegetésnek indokolt megvizsgálni a gyakorlati oldalát is. Sok esetben előfordulhat olyan piramisjáték, amelynek láncolatába több százan, akár több ezren is becsatlakoztak. Ilyen alkalmakkor a nyomozó hatóságokat a tettesek számának tömegessége miatt igencsak nehéz feladat elé állítja a jogalkotó. Ha ebből a szempontból vizsgáljuk a kérdést, akkor előfordulhat, hogy szimpatikusabbnak tűnik a büntetőjogi felelősség körét szűkíteni kívánó felfogás elfogadása, azonban a hatályos tényállás alapján nem indokolt a különböztetés kétféle szervezői magatartás között.

A jelenlegi tényállás megfogalmazása szerint nem beszélhetünk „önálló” szervező és „szükségképpen” szervező tevékenységről. A szervező tevékenység konkrétan meghatározható és annak bármely elemét megvalósító személy cselekménye a törvény szempontjából a befejezett magatartás megvalósításának megállapítását indokoltta teszi. Annak, hogy valaki a játékot kezdettől fogva építette-e vagy „csak” folytatta a láncolatot nem a minősítés, hanem sokkal inkább a büntetés kiszabásának körében lehet és van is jelentősége.

Valakinek a játékba való belépése, a szükséges pénzösszeg vagy egyéb szolgáltatás teljesítése azonban további tevékenység hiányában a bűncselekményt nem valósítja meg. Itt merülhet fel a bűnsegély kérdése is. A Btk. a bűnsegéd fogalmát a következőképpen határozza meg: 21. § (2) *Bűnsegéd az, aki bűncselekmény elkövetéséhez szándékosan segítséget nyújt.* Az a személy, aki a játékba lép, a pénzbefizetést, illetőleg az egyéb szolgáltatást teljesíti, azonban további tevékenységet nem végez, minősíthető-e bűnsegédnek. A szakirodalomban ismert olyan álláspont, mely szerint ilyen esetekben még a bűnsegély sem állapítható meg. Véleményem szerint azonban ezt nem lehet ilyen könnyedén kijelenteni. Az a személy, aki a játékba lép, viszont semmilyen további cselekményt nem valósít meg a lánc továbbfűzésének érdekében a bűncselekményt nem valósítja meg, ez teljesen nyilvánvaló. A jogalkotó elkövetési magatartásként ugyanis a szervezést értékeli és ebben nem nyújtott konkrét segítséget az illető. Azonban azáltal, hogy elhitte az őt beléptető személynek, hogy a játék működik és teljesítette a szolgáltatást, ezzel megerősítette a már korábbi játékost abban, hogy megéri a láncot tovább fűzni. Tehát ebben az esetben a pszichikai bűnsegély megállapítható. A tényállás nem tartalmaz sem motívumot, sem célzatot, így a bűncselekmény egyenes és eshetőleges szándékkal egyaránt elkövethető. Mégis a játék lényegéből fakadóan az egyenes szándék a jellemző, hiszen tipikusan a haszonszerzési célzat vezérli a játékba belépőket. A játékszabályok ismerete pedig elengedhetetlen a lánc továbbfűzése érdekében, ezzel az eshetőleges szándék igencsak nehézkesen válik megállapíthatóvá.

A szervezőtevékenység, mint azt már fent kifejtettem, több mozzanatról, tevékenységsorozatról tevődik össze, így ezek a résztvékenységek, még viszonylagos önállóságuk esetén is természetes egységet alkotnak, a folytatóság körébe vonandók.

Btk. 21. § (1) *Felbujtó az, aki más bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír.* Ennek megállapításakor is érdemes egy pillanatra elgondolkodnunk, hiszen ennek a bűncselekménynek éppen ez a lényege. A játékosok feladata, hogy újabb játékosokat bírjanak rá a piramisba való belépésre és a lánc továbbfűzésére. Tehát a piramisjáték szervezése esetén a rábírás magának a bűncselekménynek szerves része, így nem értékelhető önálló magatartásként. Felbujtó csak az lehet, aki valakit nem a játékban való részvételre, hanem hasonló játék elindítására kíván rávenni.

A piramisjáték szervezésének rendbelisége a szervezett játékok számához igazodik. Tehát akkor állapítható meg a bűncselekmény elkövetésének több rendbelisége, ha ugyanaz a személy több, egymástól független lánc szervezésében vett részt.

A bűncselekmény megállapítása esetén további bűncselekmények felderítésére is van esély. Nagyon gyakran megállapítható a sikkasztás, illetőleg a csalás vétségének elkövetése is.

Sikkasztás: Btk. 317. § (1) *Aki a rábízott idegen dolgot jogtalanul eltulajdonítja, vagy azzal sajátjaként rendelkezik, sikkasztást követ el.* Abban az esetben, ha valaki a rábízott pénzüsszeget, illetőleg az egyéb vagyoni értékű szolgáltatást sajátjaként elhasználja, de a 299/C. § megállapítása valamilyen okból kifolyólag nem állapítható meg, akkor még mindig esélyes lehet a sikkasztás megállapítása.

Ugyanez a helyzet a csalás megállapításának lehetőségénél. Csalás: Btk. 318. § (1) *Aki jogtalan haszonszerzés végett más tervedésbe ejt, vagy tervedésben tart és ezzel kárt okoz, csalást követ el.* Amennyiben a piramisjáték szervezésének megállapítása nem indokolt, még mindig lehet esély a csalás megállapítására.

Mindkét bűncselekmény természetesen halmazatban is megállapítható akkor, ha az elkövető a magatartásával több bűncselekményt is megvalósít. Azonban ugyanazt a cselekményt nem értékelhetjük különböző bűncselekmény elkövetési alakzataiként.

5. A piramisjáték szervezéséhez fűzött további magyarázatok

A konkrét ügyek kapcsán több alkalommal is előfordult, hogy az egyes bíróságok különböző iránymutatásokat fogalmaztak meg. Ezek közül a továbbiakban a legfontosabbakat mutatom be.

BH 1996. 306. *A lehetetlen szolgáltatással kecsegtető szerződés (pilótajáték) a jó erkölcsbe ütközik, így semmis. [Ptk. 200. § (2) bek.].* A jó erkölcsbe ütköző magatartás abban nyilvánul meg, hogy a felek tudják, illetve tudhatják, hogy a

befizetett tőke összegét néhány hónap alatt nem lehet a többszörösére növelni, mégis ezt az ígéretet teszik a magukévá. A teljesíthetetlen ígérettel kecsegtető ajánlat alapján létrejött szerződés nyilvánvalóan a jó erkölcsbe ütközik, hiszen a teljesítésre kötelezett már a szerződés megkötésének pillanatában tudja, hogy vállalt kötelezettségét nem fogja tudni teljesíteni.

VEF 1997/10. *Számítógépes játékban való részvétel feltételére vonatkozó megtévesztésre alkalmas közlés (Legfelsőbb Bíróság Kf. III. 28227/1996/3. szám).* Ebben a konkrét ügyben az elkövetők a szerződéskötéskor arra vállaltak kötelezettséget, hogy amennyiben a piramisok épülése lelassul, vagy a fogyasztó a tényleges befizetésétől számított egy éven belül a rendszerből nem kerül ki – azaz nem nyer – abban az esetben a működtető a mindenkori jegybanki alapkamat kétszeresét fizeti ki a fogyasztó részére, figyelembe véve a rendszerben elfoglalt pozícióját. A bíróság indokolása szerint a működtető ezzel az ígéretével megtévesztette a fogyasztókat és ezzel a versenyjogba ütköző jogsértést követett el. Tehát ebben az esetben látható, hogy a piramisjáték szervezése mellett más jogsértések megállapításának is lehet helye. Természetesen ez nem törvényszerű, hogy minden esetben egyszerre fennálljon, de mindenesetre a bírói gyakorlat rámutat arra, hogy az ilyen esetekben nagyon körültekintően szükséges értékelni az elkövetési magatartást és annak részcselekményeit.

BH 1998. 422. *Bírósági úton nem érvényesíthető játékból eredő követelésnek minősül az állami engedély nélkül lebonyolított játékban való részvétel érdekében befizetett összeg visszafizetése, valamint a nyereség kifizetése iránti igény [Ptk. 6. §, 204. §, Pp. 130. § (1) bek. f.) pont, 157. § a.) pont].* A Ptk. 204. § (1) bekezdésének a.) pontja értelmében bírósági úton nem lehet érvényesíteni a játékból vagy fogadásból eredő követeléseket, kivéve, ha a játékot vagy fogadást állami engedély alapján bonyolítják le. A Ptk. 204. § (3) bekezdése alapján pedig azt, hogy a követelés bírósági úton nem érvényesíthető, hivatalból kell figyelembe venni. Ez a bírósági határozat tehát arra hívja fel a továbbiakban a jogalkalmazó figyelmét, hogy ha valaki a piramisjátékban elszenvedett kárát bírósági úton kívánja érvényesíteni, akkor a bíróságnak a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül kötelessége elutasítani.

Fővárosi Bíróság 57. Pfv. 29 036/1998/2. *A nyilvánvalóan jó erkölcsbe ütköző szerződésből (pl. piramisjáték szerződésből) eredő igény nem sorolható a bírósági úton nem érvényesíthető követelések közé, ezért nincs helye a keresetlevél idézés*

kibocsátása nélküli elutasításának. [Ptk. 204. § (1) bekezdés a.) pont, Pp. 130. § (1) bekezdés f.) pont]. Ebben az esetben a következő magyarázatot adja a Fővárosi Bíróság: mivel a jó erkölcsbe való ütközés megállapítása a bíróság feladata, ezért fel sem merülhet, hogy bírói úton nem érvényesíthető a követelés. Itt teljesen nyilvánvaló, hogy a két konkrét ügyben a két bíróság különböző álláspontokat fogadott el. Természetesen ez minden alkalommal a konkrét ügyre vonatkozó körülmények figyelembevételével határozható el. Ebben az esetben annak van jelentősége, hogy a bíróság a piramisjáték szervezését játéknak fogadja-e el vagy sem. Ha ugyanis olyan játék, amelyre az állam nem bocsátott ki engedélyt, akkor a Ptk. 204. § (1) bekezdés a.) pontja alkalmazható és ez alapján bírósági úton nem érvényesíthető követelésnek kell tekintenünk. Ha ezt állapítja meg a bíróság, akkor a helyes megoldás a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasítása, hiszen a hivatkozott törvényhelyek ezt írják elő. Azonban előfordulhat olyan eset, amelyben a bíróság nem fogadja el, hogy a piramisjáték valóban játék. Itt ugyanis nem a köznyelvi elnevezés az irányadó, hanem az, hogy az adott ügyben mik voltak a konkrét tényállási elemek és azok alapján, mi bizonyítható. Az utóbbi esetben a bíróság nem látta bizonyíthatónak, hogy a játékban a szerencsének bármilyen szerepe lett volna, így – az elnevezés és a népi felfogás ellenére – nem minősítette a tevékenységet játéknak. Ebben az esetben már nem alkalmazható a Ptk. 204. § (1) bekezdés a.) pontja. A Pp. 130. § (1) bekezdés f.) pontja szerint a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasításának abban az esetben van helye, ha a követelés bírósági úton nem érvényesíthető. Mivel itt ezt a hivatkozott törvényhelyek alapján nem lehet megállapítani, ezért nem is lehet helye a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasításának. Tehát a bíróságnak igenis le kell folytatnia az eljárást, érdemi tárgyalást kell végeznie és határozatot kell, hogy hozzon. Természetesen a tárgyalás során bizonyítást nyerhetnek más olyan körülmények, amelyek arra engednek következtetni, hogy a szerződés jó erkölcsbe ütközik és a bíróságnak ilyenkor is lehetősége van a pert megszüntetni.

VEF 1999/40. Pilótajáték megtévesztő kínálata (Legfelsőbb Bíróság Kf. 28.422/1997/5. szám). Itt a játék szervezője azt vállalta a szerződésekben, hogy az általa működtetett piramis (pilóta) típusú rendszerbe befektetett pénzt kockázatmentesen és magas hozammal vagy legrosszabb esetben garantáltan visszafizeti. Ezzel jogsértést követett el, hiszen egy busás haszonnal kecsegtető befektetési lehetőséget kínált, azonban annak lényegi elemeit elkendőzte és ezzel a

fogyasztóknak megtévesztésre alkalmas tájékoztatást adott. Ez a magatartása a versenytörvény 11. § (1) bekezdésébe ütközött, mely szerint tilos a fogyasztókat az áru kelendőségének fokozása érdekében megtéveszteni. A játék szervezője sem az elsőfokú, sem a másodfokú eljárásban nem tudta igazolni, hogy az ismert végeredményről – azaz, hogy több ezer ember követelésének kiegyenlítése elmaradhat – előzetesen tájékoztatást nyújtott volna a fogyasztóknak. Ezzel ellentétesen, piaci magatartását éppen az jellemezte, hogy rövid idő alatt nagy hasznot hozó befektetést ígért, ugyanakkor a kockázati tényezőket elhallgatta.

EBH 1999. 112. *A pilótajáték elvén működő rendszerhez kapcsolódó szerződések jó erkölcsbe ütköznek, ezért semmisek [Ptk. 200. § (2) bek., 204. § (1) bek., 237. § (1) bek.].* A bíróság álláspontja szerint a közfelfogással és a társadalom egészének általános értékrendjével mindenben összeegyeztethetetlen annak elfogadása, hogy egyesek mások nyilvánvaló károsodása árán sokszoros haszonhoz jussanak. Az ilyen célzatú szerződések nyilvánvalóan a jó erkölcsbe ütköznek, és mint ilyenek a Ptk. 200. § (2) bekezdése alapján semmisek.

BH 2000. 215. *Az ún. piramis elv alapján működtetett szerencsejáték – mint a jó erkölcsbe ütköző és színlelt szerződéseken alapuló játékforma – az alapjául szolgáló szerződések semmissége folytán az eredeti állapot helyreállításának követelményét vonja maga után [Ptk. 200. § (2) bek., 204. § (1) bek. a.) pont, 237. § (1) bek.].*

AEÉ 2003/1. *A piramisjátékból származó jövedelem megszerzése adófizetési kötelezettséget eredményez, amely fennáll a megszerzett vagyoni érték jogerős bírói ítélettel történő tényleges elvonásáig. A jövedelem elvonását, illetve visszafizetését azonban igazolni kell ahhoz, hogy a jövedelem után megfizetett személyi jövedelemadóra vonatkozó önellenőrzést az adóhatóság elfogadja. [Szja. tv. 4. § (1) bekezdés és 6. § (1) bekezdés d.) pont].*

6. Egy piramisjáték története

Történt egyszer, hogy két személy 1991-ben Hódmezővásárhelyen egymillió forintos törzstőkével megalakította a MIKROKER Kft-t. A cég eleinte kis- és nagykereskedelemmel, illetve más jellegű szolgáltatásokkal kívánt foglalkozni, azonban a Kft. vezetői hamarost ráébredtek, hogy vállalkozásuk sikerre viteléhez nagy összegű forgó tőkére, illetőleg kiterjedt üzleti kapcsolatokra kell szert tenniük.

Zseniális terv jutott az eszükbe, hogy ezen hiányosságait pótolják és azon nyomban neki is láttak a Kft. tevékenységi körének kibővítésére. Ennek keretében megalapították a Magad Uram I. elnevezésű önsegélyezési klubot. A klub a klasszikus piramisjátékok elvén működött: a rendszerbe belépő tagoknak 16 000 Ft-ot kellett befizetniük, továbbá vállalniuk kellett, hogy három tagot ők maguk is beszerveznek. Ha valaki vállalta az előírt feltételeket, akkor a cég számára busás haszonnal kecsegtetett, rövid időn belül, akár 2 430 000 forint nyereséghez is juttathatták magukat a bátor befektetők az ígéret szerint.

Mint minden induló vállalkozásnál, itt is szükség volt a figyelemfelkeltésre, a mi derék vállalkozóink tehát reklámozták is magukat, ahogy illik a helyi TV adásaiban. A nagy népszerűség nyomán 1993 augusztusáig több mint nyolcvanmillió forintot fizettek be a jelentkezők a Kft. számlájára. Hamarost azonban az érdeklődés egyre csökkenni kezdett, hiszen szinte minden élő és holt a rendszer résztvevőjévé vált és így a beszerzési kötelezettség tudata visszafogta a befektetési kedvet.

Természetes dolog, hogy mint minden játéknak, ennek is meg voltak a maga játékszabályai, melyeket a Kft. tulajdonosai állítottak össze. Egy apró részletről azonban elfelejtették tájékoztatni a játékos kedvű résztvevőket, mégpedig arról, hogy ugyan a játékszabály szent és sérthetetlen, ők maguk mégis áthágták több alkalommal is. Tették ezt oly módon, hogy felborították a belépési sorrendet, vagyis a biztos kifizetéssel járó helyekre saját magukat, családtagjaikat, rokonaikat, ismerőseiket, barátait sorolták. Ezeken a helyeken ők bezsebelték a nyereséget, míg a játék résztvevőinek jelentős hányada hoppon maradt és még a belépési összeget sem látta viszont soha többé.

A szerencsétlenül járt játékosok közül többen feljelentést is tettek a rendőrségen, azonban a hatóságok bűncselekmény hiányában a nyomozást 1994. január 28-án megszüntették. Köszönhető volt ez részben a hiányos jogi szabályozásnak. A döntés mindenesetre alkalmas volt arra, hogy mind a játék további résztvevői, mind a mi derék vállalkozóink megnyugodjanak abban, hogy vállalkozásukkal semmi törvénybe ütközőt nem követtek el. Ezek után a Kft. tovább folytatta tevékenységét, sőt továbbfejlesztette azt.

A tulajdonosok az eddigi sikereken felbuzdulva arra az elhatározásra jutottak, hogy létrehoznak egy új rendszert, amelybe – terveik szerint – már sokkal tehetősebb befektetői kört fognak bevonni. Tisztában voltak vele, hogy ehhez azonban elsősorban az ajánlatukat kell vonzóbbá tenniük. Mivel az előző játék során kiderült,

hogy egy bizonyos idő eltelté után a beszerzési kötelezettség eltántorítja a befektetni vágyókat, ezért ez alkalommal ezt az elemet kihagyták a feltételrendszereik közül és a Kft. átvállalta az új jelentkezők beszerzését. Az új rendszert Magad Uram II. néven indították el és ezt már nem önszervezési klub, hanem üzleti befektetés címén reklámozták. A szervezésbe több olyan személy is bekapcsolódott, akik tehetősebb ügyfélkörrel rendelkeztek.

A Magad Uram II. néven működő üzleti vállalkozás esetében a tulajdonosok a piramisjátéknak még a látszatát is el akarták kerülni, ezért újabb ötlettel álltak elő. Kihhasználva azt, hogy abban az időben a lakosság nagyobb része még csak hírből sem ismerte Neumann találmányát, az új játékot egy minden emberi befolyástól mentes számítógépes rendszernek tűntették fel. Állításuk szerint a rendszer teljesen zárt volt és rendelkezett egy olyan programmal, amely minden külső behatás nélkül a játékszabályoknak megfelelően, saját maga alakította ki a nyerési sorrendet és határozta meg a nyereség kifizetésének időpontját. Az új játékot újfent a helyi TV csatornán reklámozták és ismételten több ezer befizetésre került sor.

A jó vállalkozóink itt sem állhatták meg, hogy bele ne nyúljanak a játékba és össze ne kutyulják egy kicsit a dolgokat. A befizető természetes személyek közé minden 6. és 13. helyre gépi kódokat iktattak és ezeken a helyeken szintén nyereség képződött. A rendszer többi tagjának azt mondták, hogy erre a kis trükkre azért van szükség, hogy visszafizetési tartalékalapot képezzenek, ha bármi okból összeomlana a piramis, akkor is tudjanak fizetni. Itt ismét elfelejtették megemlíteni azt az aprócska tényt, hogy a valóságban ezeket a nyereségeket is felhasználták saját céljaikra.

A Magad Uram II. vonzereje sokkal nagyobb volt, mint a korábbi láncolaté. Ebbe a rendszerbe már 160 000 forint volt a belépő és a cég az első helyen állók részére két év után több mint tízmillió forint, míg a második helyen állók részére már négy hónap alatt 600 000 forint kifizetését vállalta. Az ígért hozadékot úgy tűntették fel, hogy annak még a látszata se emlékeztessen piramisjátékra, ezért azt mondták, hogy a nyereség a MIKROKER Kft. gazdálkodó tevékenységének következtében keletkezett és ezt osztották szét a befektetők között. A valóságban azonban a tulajdonosok már az első Magad Uram rendszer beindítása után megszüntették a Kft. minden egyéb tevékenységét.

A Magad Uram II. játékba közel háromezer ember lépett be, maximális összeget – azaz 10 millió forintot – azonban csak tizenkettő, 600 000 forint körüli összeget huszonhét, az eredeti 160 000 forintot pedig csak kétszázkilencvenkilenc fő kapta

meg. Tartalék képzésére pedig, mint azt már láttuk is, nem került sor. A játékszabályok be nem tartása miatt azonban a kifizetések is nagyobb számban a tulajdonosok, illetve az ő rokonaik, barátaik, ismerőseik részére történt, így jelentős számú befizető maradt hoppon.

A játék szervezői még mindig nem elégedtek meg a kicsalt pénzekkel, ezért újabb rendszerben kezdték el törni a fejüket. Egyrészt további pénzek elköltésére vágytak, másrészt tisztán látszott, hogy szükség van újabb tőke bevonására, hogy a korábbi játékosokat ki tudják fizetni.

A korábbi két láncolat sikerességén felbuzdulva elindították tehát a Magad Uram III. elnevezésű játékot is. Itt a belépéshez ismét „csak” 16 000 forinttól szabadították meg a kedves jelentkezőt és azzal kecsegtettek, hogy négy hónap után 160 000 forintot fizetnek vissza. A későbbiek folyamán a nyeremény összegét önkényesen lecsökkentették, ezzel szemben a kifizetési határidőt a duplájára emelték. Ezzel a két gazfickónak lehetősége nyílt arra, hogy a befektetők pénzét nyolc hónapon át zavartalanul használják.

A végleges mérleg szerint a három Magad Uram elnevezésű piramisjátékba összességében több mint tízezer ember fizetett be. Ekkora létszámot azonban sem a számítógépes rendszer, sem a kézi kartonozó nem volt képes pontosan adminisztrálni, így a befektetők tizennyolc százaléka, azaz több mint hétezer fő, nem is került be semmilyen nyilvántartásba.

A három rendszerbe összesen közel 1 milliárd 800 ezer forintot fizettek be, amiből a könyvelési adatok szerint kb. hétszáz millió forint került kifizetésre és a fennmaradó összeg teljes egészében a tulajdonosok kezében maradt.

Az ügy felgöngyölítése során több „szabálysértésre” is fény derült, amit a rendszer tulajdonosai követtek el saját játékaik ellen. Az egyik tulajdonos például beteg gyermekei gyógytornászát hozta nyerési helyzetbe úgy, hogy a már meglévő láncolat sorrendjét többszörösen is felrúgta és az első helyek egyikére írta be, amely természetesen a teljes hozam – azaz 10 millió forint – kifizetését biztosította. A gyógytornásznő ezt az összeget hiánytalanul zsebre is tette, amiért erkölcsileg nem is ítélnék el, hiszen ez volt magának a játéknak a lényege.

Ahogy a rendszer szélesedett egyre több szervezőre lett szükség, így a korrupció lehetősége is növekedett, hiszen egyre több olyan személy került a rendszerbe, aki képes lehetett a manipulációra. A MIKROKER Kft. budapesti irodájának vezetője, akinek feladata volt újabb és újabb belépők beszerzése a Magad Uram I – II – III.

rendszerekbe, illetve a főváros és környéki üzletkötők munkájának összefogása, szintén elcsábult és bűnbe esett. A beszervezett személyek listáját minden irodavezetőnek egyeztetnie kellett a hódmezővásárhelyi irodavezetővel, ahová minden lánc befutott. Az üzletkötők minden egyes beszerzés után jutalékban részesültek, azonban ennek kifizetésére csak a hódmezővásárhelyi irodával történt egyeztetések után került sor. Történt egyszer, hogy egy Budapest környéki üzletkötő és a budapesti iroda vezetője több pénzre szerettek volna szert tenni és ennek érdekében a piramisjátékon belül kisebb csalást eszeltek ki. Olyan személyeket is rávezettek a beléptetési listára, akik nem teljesítették a belépési feltételeket, majd ezzel a listával felkeresték a központi iroda vezetőjét. A két szélhámos szerencsétlenségére a derék irodavezető hölgy azonban rájött a turpisságra és csak a tényleges belépők után fizette ki a jutalékot. A két lóköttő először pénzt ajánlottak fel a hölgynek, cserébe, ha engedélyezi a jutalék kifizetését, de a hölgy nem állt kötélnek. Ekkor megfenyegették, hogy nem csak őt, de a családját is elteszik láb alól, ha nem segít nekik és az is kiderült, hogy fegyver volt náluk. Az irodavezető ettől megijedt és látszólag segített a két úriembernek, azonban a továbbiakban minden beszélgetésüket magnóra vette és a rendőrségtől kért segítséget.

Térjünk vissza az eredeti ötlet kitalálóihoz, hiszen ők sem voltak megbízhatóak a játékszabályok betartását illetően. Hamarosan rájöttek, hogy valamilyen módszert ki kell találniuk a játékban összegyűjtött pénzek tisztára mosására, ezért alapítottak egy részvénytársaságot. Minden a MIKROKER Kft. által koncentrált tőkét átemeltek ebbe, a Gyémánt-híd Rt. elnevezésű cégbe és az ezen keresztül végzett különböző vállalkozásokban kívánták a pénzt legalizálni, illetőleg ezek után saját céljaikra felhasználni. Arról a játékban résztvevőket természetesen itt is elfelejtették tájékoztatni, hogy újabb változás történt és esélyük sincs többé a hatalmas nyereményre, legfeljebb a részvényeik utáni osztalékra – már ha bejegyezték őket és feltéve, ha lesz is haszon.

A Gyémánt-híd elnevezés már predesztinálta, hogy milyen nagyszabású dologba kívántak belevágni kedvenc vállalkozóink, de ki gondolná, hogy valóban van összefüggés. Márpedig van. Szerencsésükre a szervezők között találtak egy olyan kedves ismerőst a tulajdonosok, akinek a kapcsolatai révén esélyük nyílt kijutni az afrikai gyémántpiacra. Az illető hölgynek elvált férje ugyanis ghánai származású volt, akivel közös gyermekük kettős állampolgár lett. A fiú nagybátyja szintén ghánai állampolgárságú úriember volt, aki azonban jól menő üzletember volt, nagyszerű

kapcsolatokkal és Sierra Leonében élt. Az üzletember a helyi illetőségű felesége révén érdekelt volt egy az afrikai országban bejegyzett kereskedelmi cégben. Tehát a jó kapcsolatra már szert is tettek a MIKROKER Kft., illetve a Gyémánt-híd Rt. tulajdonosai, már csak jól kellett keverni a kártyákat a sikerhez.

A Sierra Leonében élő üzletember tájékozatta a magyarországi partnereit, hogy a Sierra Leone-i kormány pályázatot írt ki az állandó fegyveres zavargások és a drágakő-kereskedelem okozta veszteségek kiküszöbölésére. Olyan külföldi cégek jelentkezését várták, amelyek nagy tőkeerővel bírtak és segíthettek lebonyolítani a gyémántfelvásárlást legális keretek között, ami az államnak nyereséget és emellett ellenőrzési lehetőséget biztosított volna.

Annak érdekében, hogy a Gyémánt-híd Rt. eséllyel indulhasson a kiírt pályázaton először részesedést kellett szereznie egy afrikai cégben. Mint már említettem, a nagybácsi érdekelt volt egy ilyen cégben, így nem is volt túl nehéz ezt a feladatot megoldani. A két cég létrehozott D.B. Ltd. néven egy off shore céget is az országban, majd pedig közösen nyújtották be a pályázatukat a kiírásra. A kormány Gyémánt- és Aranyfelvásárló Hivatala a pályázók közül ezeknek a cégeknek a képviselőivel folytatott egyeztető tárgyalásokat és 1994. február 16-án Freetown-ban megállapodásra is sor került. A pályázat elnyerésében valószínűsíthető, hogy nem kis szerepet játszottak a nagybácsi kiterjedt üzleti és politikai kapcsolatai, illetőleg a „szokásos” ajándékok nyújtása.

A magyarországi tulajdonosok 250 000 USD-t juttattak ki az országból Sierra Leonéba. Ebből az összegből került sor az off shore cég megalapítására, a pályázat elkészítésére, az üzletrész, illetve négy bányaterület bérleti jogának megvásárlására, Sierra Leonében gyémántszakértő, az antwerpeni tőzsdén pedig képviselő alkalmazására. (Természetesen a tőkét a piramisjáték befizetéseiből különítették el, a játékosok tájékoztatásának mellőzésével.)

Az igen bonyolult és több szálon is futó tényállás hosszas boncolgatása után lássuk, hogy milyen büntetőjogi következményei is lettek az ügynek. A csalássorozat miatt tizenhat személy ellen indult büntetőeljárás, melyek közül tizenháromnak a büntetőjogi felelősségét meg is állapította a bíróság, két vádlottat felmentett az ellenük emelt vád alól, míg egy személy esetében még a nyomozóhatóság megszüntette az eljárást bizonyítékok hiányában.

A MIKROKER Kft. alapítóit a bíróság több mint 40 000 rendbeli csalás, valamint devizagazdálkodást sértő bűncselekmény elkövetése miatt öt-ötévi

szabadságvesztésre ítélte. A többi vádlott esetében is szabadságvesztés büntetés kiszabására került sor, esetenként kettő évtől négy év hat hónap időtartamban.

A bűncselekménnyel szerzett vagyon elvonásának érdekében is komoly intézkedéseket tettek a hatóságok. A vádlottak ugyan igyekeztek ezt a vagyont különböző módokon elrejtetni, azonban a hatóságok nem dőltek be a próbálkozásoknak.

A vádlottak nagy értékű ingatlanokat, gépkocsikat írtak családtagjaik, illetve kiskorú gyermekeik nevére a külföldi valutát pedig külföldi bankokban próbálták elhelyezni. A német hatóságok már első pillanattól kezdve arra gyanakodtak, hogy a nagy összegek bűncselekményből származnak, ezért a Frankfurti Államügyészség eljárást is indított a két vádlott ellen. Azonban ebben az időszakban a magyar hatóságok előtt még nem folyt semmilyen eljárás a két vádlott ellen, így a jogsegély keretében nyújtott információk nem adtak kellő alapot az eljárás folytatásához, ezért azt megszüntették. Amikor a magyar hatóságok előtt is büntetőeljárásra került sor a frankfurti bank, eleget téve a magyarországi kérésnek, átutalta az összegeket a Magyar Nemzeti Banknak, ahol azok lefoglalásra kerültek. Mindezeket túl mellékbüntetésként vagyonelkobzást is alkalmazott a bíróság a vádlottak tulajdonába került, illetve a családtagjaik és kiskorú gyermekeik nevére íratott ingatlanokra, nagy értékű személygépkocsikra, valamint a MIKROKER Kft-ben meglévő tulajdoni hányadukra.

A több tízezernyi sértett nem a büntetőeljárás keretén belül, hanem a polgári bíróság előtt érvényesíthette a kárigényét, azonban a károsultak a pénzhez nem igen jutottak hozzá.

Az eset részletes megismerése után megállapíthatjuk tehát, hogy a piramisjáték szervezése elnevezésű bűncselekmény észlelése, illetve felgöngyölítése során számos más bűncselekmény felgöngyölítésére is van esélye a nyomozóhatóságnak. Nagyon sok esetben ugyanis a csalás tényállása is megállapítható, azonban a sikkasztás, illetőleg az adócsalás eseteit is érdemes vizsgálat tárgyává tenni.

7. Piramisjáték vagy Multi Level Marketing?

Manapság egyre gyakrabban találkozhatunk a kereskedelmi életben az úgynevezett hálózati eladással. A rendszer sajátosságai hasonlóságot mutatnak a piramisjáték

lényegével, ez a tevékenység azonban nem tartozik a Büntető Törvénykönyv hatálya alá és valóban hozzájutunk a fizetésünkhöz.

A hálózati eladás lényege, hogy a forgalmazott termékek értékesítése nem a hagyományos úton – azaz kiskereskedelmi forgalomban – történik, hanem egy lépcsőzetesen kialakított ügynöki hálózaton keresztül. A tagok feladata a termékek értékesítése, az értékesítés megszervezése, illetve a tagság folyamatos bővítése, új munkatársak beszerzése a hálózatba.

A termékek útja nem vezet hosszas láncon keresztül a termelőktől a kiskereskedőkhöz át a felhasználóhoz, hanem a cég munkatársai egy az adott országban működő raktáron keresztül közvetlenül a gyártótól vásárolhatják meg azokat. Így mindenki, aki belépett a rendszerbe, ugyanazon a nagykereskedelmi áron juthat a termékekhez.

A forgalmazók jövedelme tehát két részből tevődik össze. Egyrészt a nem regisztrált fogyasztóknak eladott termékek nagy- és kiskereskedelmi ára közötti különbség, ami természetesen a forgalmazó zsebében marad. A másik összetevő pedig a cég által kifizetett jutalék. A jutalékot viszont a hálózatban alattuk elhelyezkedő forgalmazók munkája után lehet kapni. Általában az ilyen rendszerrel működő cégek minden fogyasztótól megkövetelnek egy havi minimális forgalmat saját részről és csak akkor fizetnek a munkatársak munkája után is, ha ezt a minimumot teljesítette a forgalmazó. Amennyiben ez a teljesítmény rendben van, akkor jöhetnek a százalékok a mi csapatunkba tartozó forgalmazók munkája után.

Ezt a jutalékot bonyolult számítások eredményeként lehetséges kikalkulálni, azonban ha valaki vette a fáradságot és megértette egy multi level rendszerű cég marketing tervét, akkor már otthon is könnyen kiszámolhatja, hogy az adott hónapban mennyi pénz üti a markát.

A legtöbb esetben különböző szinteket lehet elérni az adott üzleten belül és mindenki a szintjének, illetve a teljesítményének megfelelő jövedelemben részesül.

Kétféle tipikus jövedelemelosztási módszer létezik az ilyen üzleti vállalkozások esetében: az egyik a teljesítményt pontokban méri, a másik pedig kumulatív módszerrel számítja ki a teljesítményhez tartozó jutalékot.

A második típus sokkal egyszerűbb és könnyebb is megérteni, úgyhogy ennek az ismertetésével kezdem. Tipikusan ilyen elven működnek például a biztosítások. Az üzlet felépítéséhez itt is szintek tartoznak, azonban itt minden szinthez hozzá van rendelve egy számösszeg is, ami az azon a szinten lévő forgalmazó jutalékát jelenti

minden egyes megkötött szerződés, eladott termék után. Akit a forgalmazó léptet be a céghez, az az ő saját üzletébe fog tartozni, azaz az ő forgalmát növeli. Az én üzletemben dolgozó minden egyes munkatársam munkája után meg fogom kapni azt az összeget is, ami a kettőnk szintje közötti különbséget jelenti.

Vegyünk erre egy egyszerű számszerűsített példát. Tegyük fel, hogy az adott biztosítási üzletben nyolc különböző szintet lehet elérni, a nyolcadik szint a legmagasabb. Az első szinten 100 Ft jutalék jár minden új biztosított után és ez az összeg minden egyes szinten újabb 100 Ft-tal nő. Tehát, ha valaki a nyolcas szinten köt meg egy új biztosítást, akkor 800 Ft jutalékot kap ugyanaz után a munka után. Természetesen látszik, hogy mindenkinek az az érdeke, hogy minél előbb a nyolcas szintre jusson és ott kössön lehetőleg minél több biztosítást. A jövedelmének egyik részét ez teszi ki, azaz a saját elvégzett munkája utáni jutaléka.

A másik fele a jövedelemnek azonban a munkatársak munkája utáni jutalék. A munkatársak után pedig a kettőnk közötti szintkülönbségből adódó jutalék-különbségből tevődik ki. Azaz, ha van egy munkatársam, aki a kettes szinten van és egy hónapban megköt öt új biztosítást, akkor a jövedelmünk a következőképpen néz ki:

- ő maga megkap az öt új biztosítás után 5×200 Ft-ot
- én megkapom az ő munkája után az 5×600 Ft-ot, illetve a saját kötéseim után egyenként 800 Ft jutalékot.

Az egyes szintekre pedig a havi összteljesítmények alapján lehet feljutni. Nyilvánvaló tehát, hogy nem csak az az elsődleges cél, hogy valaki nyolcas igazgató legyen, hanem emellett az is érdekünk, hogy minél több munkatársat hozzunk be a saját üzletünkbe, hogy az ő munkájuk után is megkaphassuk a jutalékunkat.

A kumulatív rendszert azokban az üzletekben könnyebb alkalmazni, ahol az eladandó termék egy szerződés. Lehet ez akár egy biztosítás, vagy egy hitelszerződés, pénzügyi befektetés.

A másik – és különben sokkal elterjedtebb – rendszer szerint a forgalmazók teljesítményét valamilyenfajta pontrendszerben mérik és ez alapján osztják szét a jutalékot.

A jövedelem itt is két összetevőből áll. Egyrészt az eladott termékek utáni nyereség, másrészt a jutalékrendszer teszi ki a havi fizetést. Itt azonban a jutalék kiszámításának módja kicsivel bonyolultabbnak tűnik. Ebben az esetben is léteznek a már korábban emlegetett szintek, melyeknek eléréséhez itt is a havi teljesítmények

eredményei alapján lehet esélye a forgalmazónak. Talán egy konkrét példával könnyebb bemutatni az esetet.

Tegyük fel, hogy az adott üzletben négy elérhető szint létezik. Minden szint után meg van határozva, hogy mekkora lehet a bónusz összege. Például az első lépcsőt elért forgalmazók öt százalék, a második szinten levő forgalmazók nyolc százalék, a harmadik lépcsőt elért forgalmazók tizenhárom százalék, a negyedik lépcsőt elért forgalmazók pedig tizennyolc százalék jutalékot kapnak. Ezt a jutalékot a havi teljesítményük alapján utólag fizeti ki a cég a forgalmazók részére az adott hónapban megtörtént zárás után. Kvázi a cég visszaoszt a jövedelméből a forgalmazók részére is, teljesítménytől függően. Tehát minden egyes eladott termék után ennyi százalékot kap vissza a forgalmazó a saját munkája után. A jutaléknak ez a fele még csak a saját munka utáni rész és ezen felül kap az ügynök a saját hálózatába tartozó munkatársai munkája után is. Itt is az az elv érvényesül, hogy a kettejük szintjei közötti különbség üti a markát az általa beszervezett munkatárs munkája után. Tehát, ha én, tegyük fel tizennyolc százalékos szinten vagyok, akkor az adott hónapban a saját munkám után járó 18 %-ot és például az öt százalékos munkatársam munkája után a 13 %-ot is megkapom, mint havi jövedelmet. Természetesen ebben az esetben is igaz az, hogy a cég minden forgalmazójától elvár egy havi minimum teljesítményt. Ha ezt nem éri el az ügynök munkája, akkor a munkatársai után már nem kapja meg a jutalékot.

Természetesen az már cégenként eltérő, hogy mekkora havi minimum teljesítményt követelnek meg. Illetőleg az is változó lehet, hogy az elért szinteket minden hónapban újra el kell érnie a forgalmazónak, vagy pedig az egyszer már elért szintről soha nem csúszhat vissza, akkor sem, ha a teljesítménye csökken. Ezek már részletkérdések és ennek a dolgozatnak nem is célja ilyen mélységekben taglalni a kérdést.

Még egy fontos marketingfogásra szintén szükségszerű azonban kitérnünk. Az eddig leírtak alapján arra a téves következtetésre juthat az olvasó, hogy az ilyen típusú üzletekben az a cél, hogy belépünk, minél magasabb szintet nagyon hamar elérjünk és utána nagyon sok kezdő üzletépítőt gyűjtünk magunk köré, akiket soha nem engedünk felfejlődni, hogy minél nagyobb maradjon a szintjeink közti különbség. Ez így ebben a formában nem állja meg a helyét, hiszen akkor nagyon hamar befuccsolna a rendszer. A cégeknek a marketing tervei általában két részből épülnek fel. Az első részben az alapszintek elérésének lehetőségét taglalják, míg a második

részekben derül ki, hogy ha sikerült feljuttatnunk munkatársainkat is az általunk is elért legmagasabb pozícióba, akkor hogyan változik a jutalék-elosztási rendszer. Ez cégenként nagyon változó lehet, azonban arra minden multi level üzlet nagyon ügyel, hogy továbbra is érdekeltté tegye a forgalmazóját a magas teljesítmény – és ezáltal a magas jövedelem – elérésében.

A marketing tervek igencsak felületes ismertetése után mindenki számára világossá válik, hogy ilyen jellegű üzletben két cél kell, hogy az ügynök szeme előtt lebegjen. Egyrészt a cég által kínált termék forgalmazása, másrészt pedig minél több munkatárs beszerzése a saját „kis” üzletébe. Azt azonban mindenképpen fontosnak tartom kiemelni, hogy ebben a vállalkozásban a dolgozó csak és kizárólag akkor részesül jövedelemben, ha van is mögötte teljesítmény. A cég megnézi, hogy az adott hónap forgalmából ki mekkora részt vállalt és ennek alapján osztja le a jövedelmet. Tehát a forgalomból eredő többletbevételt annak osztják szét, aki a forgalmat generálta. Az ilyen jellegű üzleti tevékenységet folytató cégek általában nem igen áldoznak a reklámtevékenységre a médián, illetve hasonló csatornákon keresztül. Az ő céljuk az, hogy közvetlenül, a saját ügynökeiken keresztül jussanak el a fogyasztóhoz és ennek érdekében hajlandóak – azoknak az ügynököknek, akik a cég érdekében terjesztik a cég jó hírét – magas összegű jutalékot kifizetni. Ezt azonban minden esetben csak és kizárólag a forgalom, azaz a teljesítmény után teszik.

A multi level üzleteknek elengedhetetlen alkotója a ciklikusan elfogyó termék, azaz egy olyan fogyasztási cikk, amelyre a fogyasztónak időről időre szüksége lesz, hiszen a forgalom generálja a cégen belül a nyereséget. Az, hogy itt most hosszú távú (pl. biztosítás), vagy rövidtávú (pl. kozmetikum) termékről beszélünk, az üzlet szempontjából lényegtelen.

A hálózatépítés rendszerű üzleteket általában nagy titokzatosság övezi és az üzletkötők legnagyobb fogása, hogy nem árulnak el semmit az egészeztől, hanem elviszik a delikvenst egy országos rendezvényre, ahol nagy csinnadrattával körülzsongják az újoncokat, akik azt sem tudják, mibe, de belépnek. Sajnálatos módon az ilyen típusú üzletek lerontják a presztízsét a multi level marketing rendszereknek, pedig ha ezt az üzletet valaki tisztességesen csinálja, akkor nagy jövedelemre lehet szert tenni és ráadásul teljesen legálisan. Sokszor hallani azt is, hogy itt nincs semmi ráfordítás, alig kell dolgozni valamit és „dől a lé”. Sajnos azt kell megállapítanom, hogy ez sem fedi a valóságot. A multi level rendszerű üzletek

alapvető marketing tervét igen elismert közgazdászok dolgozták ki és minden cég rendelkezik gazdasági osztállyal, ahol az egyéniesített terveket folyamatosan tökéletesítik. A rendszerek tehát gazdaságilag nagyon jól megtervezettek, tehát valóban működnek is, azonban – mint minden más vállalkozásba – ide is sok munkát kell befektetni. Az érdekek láncolata nagyon jól van felépítve, hiszen elméletileg ez lehet az „igazságos” üzlet megvalósítása, mert a konklúzió a következő: az ilyen üzlet arra ösztönöz engem, hogy téged támogassalak, hogy te minél több pénzt keressél és ezzel én is sok pénzhez jussak.

Ezzel szemben a piramisjáték, illetőleg a pilótajáték csak hasonló elemeket mutat az ilyen üzletekkel, viszont nem teljesen egyezik meg. Az elhatárolás igen nehéz feladat és gyakran előfordul, hogy a jogban jártas személyek is beleesnek a csapdádba. Sajnálatos módon a szakirodalomban sem nagyon találni összehasonlító elemzéseket, amiből egyértelműen kiderülne, hogy mi esik a Büntető Törvénykönyv hatálya alá és mi az, ami a teljesen legális üzlet kategóriáját meríti ki.

Az elhatárolás problematikáját nehéz megérteni, hiszen első pillantásra apróságoknak tűnnek azok a különbségek, amelyekről itt szólnom kell. A Magyar Marketing Szövetség alelnökével, Tonk Emillel, illetve Dr. Bay Endre ügyvéddel folytatott beszélgetéseim után az alábbi következtetésekre jutottam.

Mindenekelőtt azt kell megállapítanom, hogy a szakirodalom általánosságban szinonima kifejezéseként használja a pilótajáték, illetve piramisjáték kifejezéseket. Ez helytelen, hiszen ugyan a kétfajta játék lényegi elemeiben sok hasonlóságot mutat – és a Büntető Törvénykönyvünk sem tesz említést pilótajátékról – mégsem azonosítható a kettő egymással.

Pilótajáték esetében a játék lényege tulajdonképpen, hogy olyan pénz után futnak a rendszer részt vevői, amiért korábban már egyszer megdolgoztak. Befizetik a regisztrációs díjat, majd új belépőket szerveznek be, hogy jó esetben legalább a saját pénzüket visszakapják. Itt egy abszolút zárt rendszerről van szó, ahol a jövedelem kizárólag a regisztrációkból tevődik össze és egyáltalán nem mutatható ki semmilyen termékszolgáltatás. A zárt rendszer jelleget mutatja az is, hogy ebben a játékban a nyertesek „nyereménye” pontosan megegyezik a vesztesek „veszteségeinek” összegével.

Piramisjáték esetén kimutatható valamilyen jellegű termék is. Itt két lehetőség van:

1. az árumennyiség, amit kötelezően meg kell vásárolni a belépéshez, jelentősen

meghaladja a saját fogyasztást; 2. az áru, vagy szolgáltatás ára illetve tényleges értéke között jelentős a különbség.

Mind a pilóta-, mind a piramisjáték legfőbb célja, hogy tényleges gazdasági tevékenység végzése nélkül jövedelmet generáljon. Ezekben a rendszerekben a pénz kizárólag a befizetésekből származik és egy egyszerű logaritmusszámítással kiszámítható, hogy a piramist egy idő után nem lehet tovább építeni. Ha pedig elfogynak a beléptethető emberek, akkor szükségszerű, hogy az utolsónak belépett játékosok elveszítsék a pénzüket, hiszen az ő kifizetésükre már nem jut fedezet. Ebben az esetben már magát az ilyen jellegű tevékenységet minősítette a jogalkotó.

Multi Level Marketing esetében pedig arról van szó, hogy a regisztráció ellenében mindenkinek lehetővé teszi a cég, hogy az adott terméket kedvezményesen vásárolhassa meg, azonban jövedelmet csak akkor fizet ki az ügynöke részére, ha tényleges forgalom van mögötte.

Az ilyen típusú üzletekben is felmerülhet a jogi probléma, azonban itt az alapcselekmény teljesen legális. Itt akkor van lehetőség valamilyen büntetőjogi tényállás megállapítására, ha vétének a pontos és szigorú szabályok ellen. Például a teljesítményeket manipulálják, vagy ha a teljesítmény valamilyen oknál fogva nem mérhető és szubjektív szempontok alapján osztják szét a jövedelmet, illetőleg, ha a felépített hálózatokon belül átcsoportosításokat végeznek önhatalmúlag.

8. Mai magyar gyakorlat

Dr. Bay Endre ügyvéddel folytatott beszélgetésem során bepillantást nyerhettem a mai magyar gyakorlatba is. Sajnálatos módon azt kell megállapítanom, hogy a gyakorlat is azt mutatja, hogy a jelenlegi büntetőjogi szabályozás nem nyújt megfelelő védelmet az ilyen jellegű cselekményekkel szemben. Az új típusú vállalkozások megjelenésével egyre nehezebbé válik az elhatárolás és nehéz meghúzni azt a képzeletbeli határvonalat, melyet átlépve már a büntetőjogi felelősség kérdése is felmerül. Ugyanígy azonban az egyértelműen bűncselekménynek tűnő ügyekben viszont felmerülhet annak a veszélye, hogy egy jó ügyvéd, aki ügyesen tud érvelni, kimenthet a bíróság előtt olyan személyeket, akik viszont elkövették a kérdéses bűncselekményt, legfeljebb csak jól „álcázták” azt. Elmondható tehát, hogy a pontos definíciók és jól körülhatárolható megfogalmazások

hiánya egy konkrét ügy esetében pozitív vagy negatív irányba is billentheti a mérleg nyelvét.

A megfelelő szabályozás és pontos megfogalmazások hiányát természetesen a nyomozóhatóságok is érzik. Éppen emiatt manapság igen óvatosan bánnak az ilyen típusú ügyekkel. Több olyan eset is előfordul, hogy a hatóságok elkezdnek nyomozni egy piramisjátéknak tűnő ügyben, majd menet közben rájönnek, hogy az üzlet valóban nem valósít meg bűncselekményt, mert nem egy zárt rendszerről van szó. Ilyenkor, ha már eljárás alá vontak egyes személyeket, akkor természetesen megindulhatnak a kártérítési perek és ez nem vet túl jó fényt a nyomozóhatóságokra. Gyakran előfordul olyan eset, hogy a nyomozás során kétségek merülnek fel a hatóság embereiben, hogy a konkrét esetben valójában milyen üzletfajtáról van is szó. Sok esetben kénytelenek belátni, hogy ami első pillantásra piramisjátéknak tűnik, az nem biztos, hogy alaposabb szemrevétele esetén is megállja a helyét. Valóban nehéz elhatárolni a legális és az illegális tevékenységeket egymástól. Természetesen a hálózatépítőknek viszont hatalmas presztízs-, illetve jövedelemvesztéssel járhat egy több hónapon át húzódó nyomozás. Olyan esetről is hallani lehet, ahol elindult a nyomozás, előzetes letartóztatások történtek, majd a házkutatások során fellelték a nyomozók a hálózat mögötti termékeket és kiengedték az előzetes letartóztatásba vett személyeket, majd mintha semmi sem történt volna, többé nem láttak egyetlen hivatalos iratot sem. Valószínűsíthető, hogy a nyomozók nem tudták száz százalékos biztonsággal eldönteni, hogy valójában mivel is állnak szemben, így a későbbi kártérítési pereket megelőzendő, inkább hagyták elsimulni az ügyet.

Felettből érdekes eset kapcsán beszélgettem egy úriemberrel, aki egy szintén kétséges megítélésű üzletnek volt a magyarországi vezetője. A szóban forgó üzlet tulajdonképpen egy személyiségfejlesztő kurzus eladása volt. A vállalkozást eredetileg Németországban indították és sikeres működése után további országokba, így Szlovákiába, Lengyelországba, Csehországba és Magyarországra is áthozták. Minden országban folyt nyomozás a cég ellen piramisjáték szervezése miatt, azonban – Magyarországot kivéve – mindenhol azt állapították meg, hogy az üzlet egy szabályszerű Multi Level Marketing tevékenység. Szlovákiában és Lengyelországban a hatóságoknak néhány hétre volt szüksége, hogy szakértők bevonásával megállapítsák a fenti eredményt, Csehországban egy hét is elegendő

volt hozzá. Magyarországon az első letartóztatás 2000. szeptember 21-én történt és néhány személlyel szemben azóta is folyik az eljárás piramisjáték szervezése miatt.

A személyiségfejlesztő kurzus 1400 \$-ba került egy személynek. Ezért az illető kapott négy tankönyvet, illetve részt vehetett a cég által biztosított tanfolyamon, amit egy éven át heti egy alkalommal tartottak. A jelenlétre természetesen nem köteleztek senkit, azonban a pénz befizetéséért ez az ellenszolgáltatás is járt. A tanfolyamon részt vevő személyek, ha rábeszéltek a barátaikat is, hogy járjanak el velük erre a személyiségfejlesztő kurzusra és ők is befizették az 1400 \$-t, akkor, akik behozták az újabb tanulókat, azoknak a cég jutalékot fizetett ki.

A cég magyarországi megjelenését követően a rendőrség is felbukkant és az első nagyobb rendezvényen, ahol több száz ember volt jelen, letartóztatta a cég német állampolgárságú igazgatóját, a lengyel állampolgárságú vezetőt, illetve a magyar állampolgárságú vezetőt, aki az itthoni megnyitás lehetőségét megteremtette. Az összes vezető előzetes letartóztatásba került, azonban a Kft. működését nem függesztették fel. A meghallgatások után házkutatásra került sor a Kőbányai Pataky Művelődési Házban, ahol a rendezvényeket szervezték, illetőleg a magyarországi vezető lakásán. A magyarországi vezető elmondása szerint az ő feladata volt a kiszolgáló egység megszervezése, büfé szervezése a tanfolyamok helyszínére, a tananyagok megrendelése, átvétele, tárolása, irodai faxok, stb. intézése. A multi levellel kapcsolatos pénzügyeket azonban nem intézte, azt a lengyel vezető tartotta kézben.

A nyomozás során a nyomozók megtalálták a Művelődési Házban tárolt több ezer tankönyvet és ezen a ponton gyors telefonálgatásba kezdtek a főnökeikkel, hogy bizony itt termék van, úgyhogy nem biztos, hogy jó nyomon járnak. Az ügy ennek ellenére folyt tovább. A letartóztatottak négy és fél hónapot töltöttek előzetesben és fejenként hatmillió Ft óvadékért helyezték őket szabadlábra. Azóta szabadlábbon védekezhetnek. Az ügy bírósági tárgyalásra került és a bíróság néhány tárgyalás és rengeteg szakértői vélemény után a cég magyarországi képviselője, illetve minden eljárás alá vont magyar állampolgár ellen ejtette a vádat bűncselekmény hiányában. A lengyel, illetve a német állampolgárságú igazgatók ügyében viszont a mai napig is folynak a tárgyalások és nem született semmilyen ítélet az elmúlt hét év alatt.

Az ügyben többek között vizsgálták, hogy ki minősül szervezőnek, amely kérdésben a bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy aki a játék elindítása előtt megalkotja a szabályokat, kizárólag azt lehet szervezőnek tekinteni. Szakértőként

meghallgatták dr. Strasser Tibor ügyvédet, aki jogi szakvéleményében a következőt írta a piramisjátékról: „a játék lényege, hogy a pénzfizetést követően az illetőnek nincs ráhatása a pénz visszaszerzésére”. A bíróság továbbá kimondta, hogy a Multi Level Marketing és a piramisjáték közötti egyik legfontosabb különbség, hogy míg az előbbiben a „szervezőnek” érdekében áll az utána következőket oktatni is, addig az utóbbi kizárólag pénzszerzésre irányul és nincs mögötte semmilyen szolgáltatás, illetőleg termék. A bíróság vitatta, hogy a cég szolgáltatása valódi terméknek minősül-e, hiszen ebben az esetben nem egy ciklikusan visszatérő termékről van szó, hanem egy egyszeri befizetésről és egyetlen szolgáltatásról.

Az ügy tehát még mindig folyamatban van, a bíróság keresi a válaszokat a felmerült kérdésekre, s talán majd ezzel is közelebb fogunk jutni az igazi megoldáshoz.

9. Összegzés

Dolgozatomban arra kerestem a választ, hogy mi is az a momentum ami elválasztja egymástól a Büntető Törvénykönyv hatálya alá tartozó piramisjátékot és a teljesen jogszerű Multi Level Marketing típusú üzleteket. Hogyan fordulhat elő, hogy gyakorlatilag ugyanarra az elvre épülő hálózatok egyikéért akár három év szabadságvesztés büntetést is lehet kapni, míg a másik rendszerben szorgalmasan dolgozók mesés vagyonra tehetnek szert mindenféle jogsértés nélkül. Magyarországon a piramisjátékok inkább csak az 1980-as évek körül kezdtek teret hódítani és a multi level rendszerű üzletek is többnyire a rendszerváltás után kezdtek betörni a magyar piacra. Mivel viszonylag új dologról van szó, ezért olyan szakirodalmat nagyon nehéz találni, amely a témával kimerítően foglalkozik. Remélem, dolgozatommal nekem is sikerült rávilágítani néhány homályos pontra és közelebb vinni a kedves olvasót a megoldáshoz.

A Btk. 299/C. § a magyar büntetőjogi kodifikáció nagyon fiatal terméke, hiszen még csak majd' tíz éve szerepel a büntetendő cselekmények között. Gyakran van arra példa a jog területén, hogy egy-egy szabályozást többször is újra kell fogalmazni. Ennek több oka is lehet: van, hogy az első alkalommal nem sikerült elég pontosan körülírni az adott élethelyzetet, de az is előfordul, hogy az adott szakasz az évek során megváltozott társadalmi helyzetekre csak nagyon kitekerve húzható rá. A piramisjáték szervezése mindenképpen büntetendő cselekmény kell, hogy legyen, hiszen mások megkárosításából kívánnak a játék szervezői meggazdagodni.

Azonban a játéknak nagyon sokféle válfaja ismeretes, ezért a jogalkalmazónak minden esetben igen nehéz dolga van, amikor egy-egy piramisnak tűnő ügyletről el kell döntenie, hogy valójában mivel is áll szemben.

A mai modern világban mindamellett egyre gyakrabban találkozunk alternatív módszerekkel dolgozó üzleti vállalkozásokkal is, melyek alapvető mechanizmusa a piramisjáték elvére épít. Ezeket mégsem lehet a Büntető Törvénykönyv hatálya alá vonni, mert teljesen jogszerű magatartást tanúsítanak a láncban dolgozók és szó nincs senkinek a megkárosításáról.

Szükség lenne tehát egy igen pontos elhatárolásra és a fogalmak pontos meghatározására. Ezzel segítve a jogalkalmazót abban, hogy ki tudja szűrni, melyek azok a cselekmények, amelyek a társadalomra valóban veszélyt jelentenek. Véleményem szerint tehát a Büntető Törvénykönyv módosítása a piramisjáték szervezésével kapcsolatosan elengedhetetlen követelmény.

Szántó Judit

Irodalomjegyzék:

- Bencsik Andrea: Nyertesek és vesztesek, Pilóta-játék Magyarországon, Budapest, 1988.
- Ferenczy Endre: A piramisjáték (lánclevél) jogi megítéléséről, Gazdaság és Jog 1994. június 6. szám (10 – 12. oldal)
- Tóth Mihály: Fáraók és pilóták nyomában, avagy egy új büntetőjogi tényállás kérdőjelei, Magyar Jog 1996. 10. szám (591 – 595. oldal)
- Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények új szabályozásához II. rész / 3, Büntetőjogi Kodifikáció 2004. 4. szám (12 – 14. oldal)
- Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények, KJK – Kerszöv. Budapest, 2000. (251 – 261. oldal)
- Csemánné Váradi Erika – Görgényi Ilona – Gula József – Lévy Miklós – Sántha Ferenc: Magyar büntetőjog Különös rész II., Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002. (259 – 261. oldal)
- A Büntető Törvénykönyv magyarázata, KJK – Kerszöv. Budapest, 2004. (1141 – 1145. oldal)
- Magyar-Vincze Enikő – Feischmidt Margit: A CARITAS és a romániai átmenet, Magyar Elektronikus Könyvtár
- Fekete Gy. Attila: „Személyiségfejlesztő” piramisjáték, Népszabadság, 2003. június 2.
- Diós Erzsébet: Egy piramisjáték gazdasági és korrupciós összefüggései, http://monitor.gallup.hu/elemzes/010310_gki_diosi.html (2007. január 3.)
- Bejczy Arnold: A Multi Level Marketing csapdái, Győri Paragrafus, 2000. november, <http://rs1.szif.hu/eltegyor/paragrafus/az%20ujzag/november/multi.htm> (2007. január 3.)
- Gyenis Ágnes: Aki mer, az nyel; Pénzszerzés hazard módon, Hitel Világ Gazdaság, 1993. július 3. (99 – 100. oldal)
- Juhász Gábor: Túrve tiltva; Pilótajáték – bonyodalmak, Hitel Világ Gazdaság, 1995. szeptember 2. (112 – 117. oldal)
- Elszállt pénzek, Hírhedt pilótajátékok, Hitel Világ Gazdaság, 1997. február 8. (41 – 42. oldal)

- Nagy Gábor: A simlis zseni; A pilótajáték atyja, Hitel Világ Gazdaság, 2005. március 26. (42 – 43. oldal)
- 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 4/1995. VJ „Pilótajáték” megtévesztő kínálata
- Fővárosi Bíróság 57. Pfv. 29 036/1998/2. A nyilvánvalóan jó erkölcsbe ütköző szerződésből (pl. piramisjáték szerződésből) eredő igény nem sorolható a bírósági úton nem érvényesíthető követelések közé, ezért nincs helye a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasításának
- BH1996.306. A lehetetlen szolgáltatással kecsegtető szerződés (pilótajáték) a jó erkölcsbe ütközik, így semmis [Polgári Törvénykönyv 200. § (2) bekezdés]
- VEF 1997/10. Számítógépes játékban való részvétel feltételére vonatkozóan megtévesztésre alkalmas közlés (Legfelsőbb Bíróság Kf. III. 28227/1996/3. szám)
- BH1998.422. Bírósági úton nem érvényesíthető játékból eredő követelésnek minősül az állami engedély nélkül lebonyolított játékban való részvétel érdekében befizetett összeg visszafizetése, valamint a nyeremény kifizetése iránti igény [Ptk. 6. §, 204. §, Pp. 130. § (1) bek. f.) pont, 157. § a.) pont].
- VEF 1999/40. „Pilótajáték” megtévesztő kínálata (Legfelsőbb Bíróság Kf. I. 28.422/0997/5. szám)
- EBH1999.112 A pilótajáték elvén működő rendszerhez kapcsolódó szerződések jó erkölcsbe ütköznek, ezért semmisek [Ptk. 200. § (2) bek., 204. § (1) bek., 237. § (1) bek.].
- BH2000.215 Az ún. piramis elv alapján működtetett szerencsejáték – mint a jó erkölcsbe ütköző és színlelt szerződéseken alapuló játékforma – az alapjául szolgáló szerződések semmissége folytán az eredeti állapot helyreállításának kötelezettségét vonja maga után [Ptk. 200. § (2) bek., 204. § (1) bek. a.) pont, 237. § (1) bek.].
- AEÉ 2003/1. A piramisjátékból származó jövedelem megszerzése adófizetési kötelezettséget eredményez, amely fennáll a megszerzett vagyoni érték jogerős bírói ítélettel történő tényleges elvonásáig. A jövedelem elvonását, illetve visszafizetését azonban igazolni kell ahhoz, hogy a jövedelem után megfizetett személyi jövedelemadóra vonatkozó önellenőrzést az adóhatóság elfogadja.